SENATORI BUCOVINENI ÎN PARLAMENTUL ROMÂNIEI ÎNTREGITE GEORGE GRIGOROVICI (LEGISLATURA 1920–1922) (II)

RODICA JUGRIN

Bukowiner Senatoren im Parlament Grossumänniens. George Grigorovici (Legislatur 1920–1922) (II)

(*Zusammenfassung*)[*]

Im ersten Teil der vorliegenden Dokumentation wurde die parlamentarische Tätigkeit des Senators George Grigorovici, als Vertreter der bukowiner Sozialdemokraten in der Legislaturperiode 1920–1922, dargestellt. Seine Anfragen, Mitteilungen und Erklärungen bezogen sich auf verschiedene Angelegenheiten. In der genannten Legislaturperiode umfasst seine Tätigkeit, unter anderem, die Antwort auf die Anfrage A.C. Cuzas betreffend die sozialistische Doktrin sowie Stellungnahmen bezüglich der Antwort des Senats auf die Thronrede, der Ansprache des Justizministers Matei Cantacuzino betreffend die Sozialistische Partei, der Durchführung der Bodenreform. Im Namen der Sozialdemokratischen Partei gab George Grigorovici eine Erklärung über die Regierungstätigkeit ab. Ferner wirkte er bei Diskussionen und Debatten über manche Gesetzentwürfe mit, wie zum Beispiel: das Gesetz zur Gründung der kommunalen Weideländer, das Gesetz zur Ratifizierung des mit Österreich am 10. September 1919 geschlossenen Friedensvertrags und des Abkommens über Minderheiten vom 9. Dezember 1919, das Gesetz zur Gründung der Vermietungsdienststellen, das Gesetz für Kinderschutz und Bekämpfung der Landstreicherei und des Bettelns, das Gesetz über die Gewerkschaften, das Gesetz zur Reform der Direktabgaben, das Gesetz zur Festsetzung von Zollgebühren für deutsche Waren.

Der zweite Teil der Dokumentation bezieht sich auf die von George Grigorovici in der Senatssitzung vom 8. Dezember 1921, im Auftrag der Sozialdemokratischen Partei abgegebene Erklärung über die Tätigkeit des Kabinetts Alexandru Averescu während der Regierungszeit 13. März 1920 – 17. Dezember 1921.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Bukowina, parlamentarische Wahlen, George Grigorovici, parlamentarische Tätigkeit.

În legislatura 1920–1922, senatorul George Grigorovici a susţinut interpelări, comunicări, declaraţii despre: doctrina socialistă (ca răspuns la interpelarea lui A. C. Cuza) şi proiectul de răspuns al Senatului la Mesajul Tronului (şedinţa Senatului din 2 iulie 1920); discursul ministrului Justiţiei, Matei Cantacuzino, referitor la

[*] Traducere: Carol-Alexandru Mohr.

Analele Bucovinei, **XXV**, *1* (50), p. 287–309, Rădăuți – București, 2018

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

Partidul Socialist (şedinţa Senatului din 8 iulie 1920); înfăptuirea reformei agrare (şedinţa Senatului din 8 decembrie 1921). De asemenea, George Grigorovici a susţinut o declaraţie, în numele Partidului Social-Democrat, despre activitatea guvernului (şedinţa Senatului din 8 decembrie 1921) şi a participat la dezbaterea unor proiecte de lege aduse în discuţie în această legislatură parlamentară: Proiectul de lege privitor la aprobarea Tratatului de Pace cu Austria, încheiat la Saint Germain, la 10 septembrie 1919 şi a Tratatului asupra minorităţilor (Paris, 9 decembrie 1919); Proiectul de lege pentru înfiinţarea păşunilor comunale; Proiectul de lege pentru înfiinţarea oficiilor de închiriere; Legea pentru înfrânarea vagabondajului şi a cerşetoriei şi pentru protecţia copiilor; Proiectul de lege asupra sindicatelor profesionale; Proiectul de lege pentru reforma contribuţiilor directe şi Legea pentru impunerea unor taxe asupra mărfurilor germane importate în România[1].

Ca reprezentant al Partidului Social-Democrat din Bucovina, George Grigorovici a dezbătut, în cadrul acestor intervenţii, modalităţile de unificare şi administrare a provinciei, criticând politica guvernului, dar oferind şi soluţii la problemele ce se ridicau în noua etapă istorică deschisă de făurirea statului unitar român. Intervenţiile sale parlamentare au urmărit înfăptuirea unor profunde transformări democratice şi social-economice.

Prezentăm, în continuare, declaraţia susţinută de către George Grigorovici, în numele Partidului Social-Democrat, despre activitatea guvernului condus de generalul Alexandru Averescu (13 martie 1920 – 17 decembrie 1921).

Şedinţa Senatului din 8 decembrie 1921[2]

D-lor, situaţia reclamă să iau şi eu cuvântul în numele Partidului Social-Democrat. Declar, de la început, că nu vorbesc decât în numele acestui partid, nu şi în cel al diferitelor curente socialiste care, în timpul din urmă, au prins rădăcini la noi şi care nu denotă altceva decât confuzia pe care a încercat-o toată lumea după război[3].

[1] Intervenţiile senatorului George Grigorovici sunt publicate în vol. *Bucovineni în Parlamentul României întregite*, vol. II.2, *Senatul, legislatura 1920–1922*, ediţie îngrijită, studiu introductiv, note şi comentarii de Rodica Iaţencu şi Marian Olaru, indice de nume de Rodica Iaţencu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2018, p. 44–164.

[2] Dezbaterile Constituantei – Senatul, „Monitorul Oficial" (în continuare se va cita D.S., M.O.), nr. 6, 13 decembrie 1921, p. 50–59.

[3] În anul 1896, a avut loc, la Cernăuţi, congresul de constituire a Partidului Social-Democrat din Bucovina care se întemeia, aşa cum arată Petru Russşindilar, „pe un fond doctrinar de largă deschidere filosofică şi ideologică, umanist-progresist, dar şi cu ceva tentă marxistă". Socialiştii bucovineni s-au aflat sub influenţa socialismului austriac şi a celui german, iar legăturile spirituale cu socialismul din Regatul României s-au făcut, în special, sub influenţa lui Constantin Dobrogeanu-Gherea. După înfiinţarea partidului s-a adoptat principiul organizării pe naţionalităţi, astfel încât, în anul 1905, s-a constituit, la Cernăuţi, un for central de conducere a mişcării social-democrate, iar un an mai târziu s-au pus bazele Partidului Social-Democrat Român (în Bucovina existau şi partidele social-democrate german, ucrainean, evreiesc şi polonez). În timpul Primului Război Mondial, social-democraţii din Bucovina s-au situat „pe poziţia luptei de eliberare a românilor de sub dominaţia străină şi de reunire a lor într-un stat naţional unitar şi democratic, contribuind din plin la actul de reunire a Bucovinei cu România". În

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

Situaţia reclamă oarecare clarificări şi oarecare critici din partea oricărui partid şi, îndeosebi, din partea mea, care mi-am permis şi la alte ocazii să vorbesc despre situaţia guvernului. Dacă ici şi colo, câteodată, am aruncat câte un cuvânt aspru, aceasta nu am făcut-o cu intenţia de a răsturna guvernul, pentru motivul foarte simplu că noi nu ne putem aşeza în locul lui, ci am făcut-o în convingerea că-i spunem adevărul, pentru ca el să tragă dintr-însul concluziile ce [le] va crede necesare pentru binele său.

Noi, social-democraţii, dacă luăm parte la lucrările din Parlament, trebuie bine înţeles că noi nu ne-am întors în Parlament, pentru că nici nu l-am părăsit. Participarea noastră este foarte simplă: noi suntem aleşi cu toţii, în baza votului universal, în mare parte chiar în baza votului egal şi proporţional, aşa încât ne-am denega toată democraţia noastră dacă nu am participa la lucrările Parlamentului, pentru care am fost aleşi pe baza unui vot democrat. Nu putem înţelege cum boicotarea şi părăsirea unui Corp legiuitor, ales pe baza votului universal şi egal, pot fi puse între mijloacele politice de combatere a altui partid, după cum nu putem înţelege că se găsesc cetăţeni care nu aparţin claselor de jos şi care nu vor să facă declaraţia de impozit. Acestea sunt porniri anarhice, lipsite de orice mentalitate socială, de orice mentalitate de datorie faţă de ţară. [...] Se poate ca legile să nu fie bune, aceasta este altă chestiune, dar pentru aceasta avem puterea să le combatem; nu înţeleg, însă, să rezistăm la ceea ce cere, în momentul acesta, ţara. [...] Cu toate acestea, îmi voi permite şi eu să fac criticile mele în privinţa finanţelor.

Ceea ce reclamă, însă, îndeosebi astăzi, un cuvânt către banca ministerială, este situaţia în care a intrat guvernul din vina sa proprie. Se spune că guvernul actual este ieşit dintr-un partid care se sprijină şi el pe ţărani. Nu se poate contesta parlamentarilor partidului averescan [Partidul Poporului] că sunt şi ei aleşi de ţărani. Au făcut bine sau nu ţăranii că i-au ales, aceasta este o altă chestiune. Ţăranii sunt, însă, aceia care au majoritatea completă în ţară, ei sunt aceia care hotărăsc la alegeri şi se ştie că ei i-au ales pe averescani, pe lângă opoziţia ţărănească ce a

perioada următoare, socialiştii îşi vor aduce contribuţia la consolidarea, modernizarea şi democratizarea statului naţional unitar român. După anul 1918, mişcarea socialistă şi social-democrată din România s-a confruntat cu apariţia unor curente şi tendinţe deosebite din punct de vedere ideologic. Un prim curent era curentul de dreapta social-democrat, inspirat din tradiţiile social-democraţiei austriece şi germane, slab din punct de vedere numeric în Vechiul Regat, dar puternic în organizaţiile din provinciile care se reuniseră cu ţara (Transilvania, Banat şi Bucovina). Acesta se pronunţa pentru reforme sociale şi rămânerea în cadrele Internaţionalei a II-a. Curentul centrist, dominant în Partidul Socialist din Vechiul Regat, critica reformismul tradiţional social-democrat, se pronunţa pentru naţionalizarea mijloacelor de producţie şi îşi afirma solidaritatea cu revoluţia bolşevică. Al treilea curent l-a constituit extrema stângă comunistă, care milita pentru constituirea unui partid comunist şi afilierea necondiţionată la Internaţionala a III-a. În anii 1918–1920, în România întregită îşi desfăşurau activitatea mai multe partide şi organizaţii muncitoreşti: Partidul Socialist din Vechiul Regat, Partidul Social-Democrat din Ardeal şi Banat şi Partidul Social-Democrat din Bucovina, astfel încât unificarea organizatorică a mişcării social-democrate reprezenta o necesitate obiectivă. Cf. Petru Russşindilar, *George Grigorovici şi social-democraţia în Bucovina*, Bucureşti, Editura Fundaţiei „Constantin-Titel Petrescu”, 1998, p. 21–23, 111; Nicolae Jurca, *Istoria social-democraţiei din România*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1994, p. 59–60, 96, 116–117.

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

intrat în Parlament[4]. Având acestea în vedere, înțelegem foarte bine că partidul acesta al poporului ar trebui să-şi dea seama încotro merge, ce directivă trebuie să ia pentru a merge mai bine şi a mulțumi pe cei ce l-au ales. Văd în fapta țărăniştilor din stânga un act foarte cuminte. În momentul când reprezentanții din dreapta ai țăranilor au început să alunece spre prăpastie, i-au prins cu brațul lor vânjos de țărani şi i-au oprit. Înțeleg această situație foarte bine. Însă, ceea ce ar trebui noi să deducem din acest rezultat este că guvernul trebuie să se ducă mai departe în direcția care i-a fost dată în mod firesc, ca să nu se prăbuşească în mod definitiv.

Învățătura pe care trebuie s-o tragem este că Partidul Poporului şi guvernul care-l reprezintă, ca să dejoace intențiile oligarhice ale Partidului [Național] Liberal, trebuie să asigure domnia democrației în această țară. Căci fără democrație, atât Partidul Poporului cât şi cel țărănesc [Partidul Țărănesc][5], care nu sunt definitiv consolidate, nu se pot menține. Ambele partide sunt abia în formare şi de abia pe viitor vom vedea ce se cristalizează din clocotul acesta. Vom vedea dacă nu este posibil ca şi aceste două partide să se contopească în unul singur, care să ducă țara la un partid de clasă țărănesc, condus de ideea democrației şi care ar putea, pe lângă opoziția socialistă – şi ea democrată –, să conducă soarta țării spre o democrație şi o libertate completă.

D-lor, sunt două moduri, două posibilități spre a ajunge la ținta aceasta de care am vorbit: una că guvernul trebuie să se emancipeze de acele elemente învechite, care nu sunt în folosul lui şi care duc spre nenorocire şi prăpastie şi alta – trebuie să se gândească pe viitor să facă acele legi care să oprească oligarhia ca să vină iarăşi la cârma țării. Nu este îndoială că votul egal, direct şi proporțional trebuie să fie cea dintâi reformă înfăptuită din capul locului. De când am intrat eu în Parlament am fost Hecuba care a zis: feriți-vă, înainte de toate faceți legea electorală, căci, mai cu seamă Ardealul şi Bucovina sunt acele provincii din care vor reacționarii şi oligarhia să scoată elementele prin care să combată democrația. Şi în țările acestea românul încă nu este democrat cu desăvârşire, ca românul din Vechiul Regat. În țările acestea trebuie reforma electorală, căci cea existentă este cea moştenită de la maghiari, învechită în sensul cel mai rău al cuvântului. Această lege electorală trebuie înlăturată dacă vrea Partidul Poporului ca, în viitor, să joace rolul care îi este dat alături de țărăniști în țara aceasta.

[4] Forțele politice ale opoziției au format Federația Democrației Național-Sociale, din care făceau parte: Partidul Național Român din Transilvania, care a depus liste electorale separate în circumscripțiile din Transilvania, Partidul Democrat al Unirii din Bucovina, Partidul Țărănesc din Vechiul Regat, Partidul Țărănesc din Basarabia, Partidul Naționalist Democrat – Nicolae Iorga, gruparea independentă dr. Nicolae Lupu.

[5] Partidul Țărărănesc a fost fondat în noiembrie 1918 de către Ion Mihalache, având ca organe de presă „Țara nouă" şi „Aurora". Partidul grupa reprezentanții păturii înstărite de la sate: preoți, învățători, țărani. Doctrinarii partidului militau pentru ideea ca agricultura să domine economia națională. Printre liderii acestui partid se numărau: Constantin Stere, Virgil Madgearu, Pantelimon Halippa. La 10 octombrie 1926, a fuzionat cu Partidul Național Român din Transilvania, luând naştere Partidul Național Țărănesc.

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

D-lor, cu părere de rău, deşi am vorbit în mai multe rânduri, nu am fost ascultat. Acum, însă, reforma electorală se face în pripă şi sub o presiune deosebită; acum se face din frică [pentru] că vine un călău nou la putere şi pentru a asigura ceea ce s-a câştigat până acum. Nu este bine că este aşa, pentru că nu se ştie la ce poate recurge oligarhia, care, cum ştim, acum nu doarme, lucrează şi are o influenţă puternică la Curte. D-lor, de aceea vă sfătuiesc să stăruiţi din toate puterile ca reforma electorală să fie făcută şi să fie făcută cu dreptate şi cinste. Sunt unii oameni politici care, dacă vorbeşti cu dânşii, spun: bine, dar ne temem de minorităţi, ele vor veni în Parlament în număr prea mare.

Gh. Bogdan-Duică: Este un pretext.

George Grigorovici: Nu ştiu în ce număr mare, cu cel mai drept sufragiu electoral, ar putea să vină minorităţile acestea în Parlament. Să zicem că numărul ar fi de 20–30. Ce însemnătate are cifra aceasta faţă de voturile atât de puternice româneşti în ţara aceasta?! Aşa că nu e îndreptăţită frica din punctul de vedere al cifrei! Dar din punct de vedere tactic este oare mai bine ca minorităţile să stea acasă şi să se plângă în faţa Europei întregi, zicând: stăm acasă, căci dreptul electoral nu este cu dreptate şi nu ne dă posibilitatea să intrăm în Parlament sau e mai bine să le punem în situaţia ca să se urce la această tribună şi să arate în mod sincer ce le trebuie? Vor ele, minorităţile, să stăpânească ţara aceasta sau are poporul românesc dreptul s-o stăpânească?! Noi, ce este scris odată pentru totdeauna în Tratatul de Pace, trebuie să împlinim. Dacă ele cred că pot să stingherească ţara în dezvoltarea ei culturală şi democratică, nu este cu dreptate; dar nu-i posibil să fie aşa, fiindcă şi ele sunt interesate de un progres democratic al acestei ţări, căci numai sub această condiţie şi ele pot înflori.

Nu ştiu de ce, aşadar, vă temeţi. Numai acei[a] pot să se teamă care voiesc să facă nedreptăţi. Şi după administraţia provizorie pe care o avem în România Mare şi după efectele ei, cred ele, minorităţile, că această stare are să se perpetueze, că aceasta are să fie de veci administraţia românească. Nu vor să înţeleagă, pe de o parte minorităţile, pe de altă parte românii, că acestea sunt lucruri provizorii, care trebuie să se schimbe, dacă vrea ţara aceasta, aşa de frumos câştigată şi aşa de frumos unită, să reziste? Nu văd niciun pericol în privinţa aceasta. Şi fiindcă nu văd niciun pericol, aş ruga să vă feriţi de orice gând rău în privinţa legii electorale. Cu cât mai dreaptă va fi reforma electorală, cu atât mai mult că [vă] veţi apropia de sufletul minorităţilor, cu atât mai bine va fi condusă soarta acestei ţări.

D-lor, însă am să vorbesc şi altceva. Constituirea Partidului Ţărănesc a dat prilej la unele discuţii. Din cele ce a vorbit d-l [Gh.] Bogdan-Duică, s-ar putea înţelege că eu nu aş putea fi mulţumit cu Partidul Ţărănesc, fiindcă el ar fi prea radical. Aceasta nu este adevărat. Eu nu recunosc radicalismul. Cine sperie lumea cu el face rău. Radicalismul nu are nicio valoare. El există la acele partide care strigă, care promit, care vorbesc într-un ton ridicat, fiindcă nu le stă în putere să facă ceva pozitiv. [...] Oricând radicalismul face dovadă de slăbiciune. Am văzut ce s-a întâmplat cu radicalismul comuniştilor şi [al] unor socialişti din România Mare. S-au dus spre sinucidere. [...] Tot radicalismul acesta nu a făcut decât să atragă

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

atenția celor răi, celor proşti, asupra mişcărilor sociale, care dacă nu ar fi fost răi, nu ar fi lovit cum au lovit şi dacă am fi fost cuminți, trebuia să-ți spună că eşti o minoritate care trebuie ignorată. Din această cauză eu nu văd cu ochi buni radicalismul într-o mişcare de la care aştept un guvern şi o administrație. Aşa încât, dacă Partidul Țărănesc a împrumutat câteva idei specifice de la noi, regret că s-a făcut lucrul acesta, din cauză că intră în concurență cu Partidul Muncitoresc Socialist[6]. Eu nu voi admite să-mi dicteze d-l [Constantin] Stere ce noțiune specială să avem pentru România, dacă avem noțiuni cunoscute pentru Europa întreagă. [...] Țăranul este țăran. Sunt țărani bogați şi sunt țărani sărmani. D-l Stere, contopind noțiunile „țărani" şi „muncitori", vrea să scoată încheierea că nu e nevoie să existe un partid muncitoresc socialist.

Gh. Bogdan-Duică: Nu sunteți drept, am spus cuvintele „stat țărănesc ideal".

George Grigorovici: Am ascultat pe d-l profesor Bogdan-Duică şi am înțeles că nici el nu este mulțumit cu acest program [...] Aceasta este foarte firesc. Dacă d-l Stere declară că acei care lucrează cu mâinile lor proprii sunt țăranii lui, foarte bine! Am cerut delimitarea în sferele de interese: muncitorii ai noştri şi țăranii ai d-lui Stere.

O voce: Sau ai țării.

Gh. Dumitrescu-Bumbeşti: Ai Partidului Țărănesc sunt țăranii.

George Grigorovici: Partidul Țărănesc încă nu există. El este abia în formare, căci vedem două partide țărăniste. Şi dacă mi-am permis să zic că sunt elemente exploatatoare între țărani, aceasta o arată statistica României; sunt țărani bucovineni, basarabeni, ardeleni tot atât de bogați ca şi boierii de aici. D-lor, discutând reforma agrară, țărăniştii regretă că țăranii nu au căpătat mai mult decât şase fălci în Basarabia, când trebuiau să capete opt. Prin aceasta pierd din vedere că dacă țăranii ar căpăta câte opt fălci nu am mai avea partid țărănesc muncitor, ci am avea un partid țărănesc burghez. Țara veche, ca şi d-voastră, înțelege prin cuvântul de țăran un „calic", dovada că şi astăzi se întrebuințează expresia „bietul țăran". Dacă ați întrebuința această expresie în Bucovina, ați păți-o. Cuvântul acesta în Bucovina este ridicol, pentru că țăranul de acolo, care are şase fălci, plăteşte birul cu mândrie, fiindcă este, cum se numesc ei, talpa țării şi dacă nu vei primi birul, pentru el aceasta este un fel de ofensă. D-lor, mentalitatea aceasta reiese din faptul că v-ați deprins să vedeți în țăran un calic şi nu ați văzut pe un țăran lucrând intensiv şase fălci, căci un asemenea țăran are venitul unui director general de minister. Atunci de ce un director general de minister să plătească de zece ori birul unui țăran? Iată

[6] În anul 1918, Partidul Social-Democrat din România a adoptat denumirea de Partidul Socialist. În mai 1919, a avut loc, la Bucureşti, conferința partidelor socialiste din Regatul României şi din regiunile unite cu țara la 1918. În iunie 1921, s-a format Federația Partidelor Socialiste din România, iar în anul 1927 a avut loc congresul de refacere a Partidul Social-Democrat. Concepțiile politice diferite au generat frământări în cadrul mişcării social-democrate, astfel încât, în anul 1928 s-a desprins o grupare din rândurile Partidului Social-Democrat, care a pus bazele Partidului Socialist al Muncitorilor din România, denumit, din anul 1932, Partidul Socialist Independent. Acesta s-a unit cu Partidul Socialist din România „C. Popovici" şi s-a constituit Partidul Socialist Unitar. Cf. Nicolae Jurca, *op. cit.*, p. 116 şi urm.

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

de ce este o diferență între mine şi d-voastră, iată, pentru că eu țin să se delimiteze sfera de competență şi de activitate pentru fiecare în parte, tocmai pentru a se evita ciocnirile între partide.

S-ar crede, şi mi s-a spus din tabăra socialistă, că nu sunt revoluționar. Sunt revoluționar, dar eu concep revoluția ca o schimbare socială care se poate produce şi fără vărsare de sânge; sunt pentru revoluția muncitorească, ca ea să facă din țara aceasta o țară industrială. Într-o asemenea țară, unde roțile nu se pot opri din loc, revoluții prelungite, cu vărsări de sânge, nu se pot produce. Se poate produce un război civil între două grupuri, ceea ce se poate întâmpla şi în România, dar aceasta nu e o revoluție, ci o nenorocire, izvorâtă din prostia celor care cârmuiesc.

Luând cazul că liberalii vin la putere aduşi de Curte, după concepția că regele poate alunga oricând şi guvern şi Parlament, atunci putem avea un război civil, nu, însă, o revoluție. Este uşor de înțeles că democrația de astăzi este prea tare, prea puternică ca să permită acestor oligarhi să vină la putere. [...] D-lor, îmi pare rău că d-l [Alexandru] Constantinescu a plecat de aici cu cățel şi cu purcel [...] şi nu am prilejul să îi spun în față toate acestea, ca să înțeleagă că aşa nu mai merge. În ceea ce priveşte banca ministerială, îmi pare rău că se găsesc pe acea bancă oameni învechiți, reprezentând idei pe care noi le-am înhumat demult şi pe care le-au înhumat curentele moderne de după război. Ei au fost exhumați şi puşi pe banca ministerială. [...] Aceasta este o mare nenorocire. Exhumații aceştia au darul nenorocit şi nefast că vor infecta şi pe cei vii. Dar, pe lângă aceşti exhumați, este şi un număr de miniştri, un număr atât de mare, încât nici nu-l cunosc şi care se împarte în două categorii: oamenii de muncă, pe care îi respect şi nu-mi iau dreptul ca să-i critic şi oamenii de paie care stau acolo – şi aceasta este partea cea mai bună a valorii lor – şi aşteaptă ca să vină alții mai capabili să le ia locul. Despre dânşii s-ar putea spune ceea ce a spus Dante în cuvântarea sa mare: că ei n-au făcut nici bine, nici rău, că pentru dânşii este pregătită o despărțitură deosebită în iad, deasupra căreia e scris: „Lăsați orice speranță, voi ce intrați". Acestora, care n-au făcut nici bine, nici rău, poate că li se vor ierta păcatele, că au ținut locul unor oameni capabili, speciali, de care, mai cu seamă acum, după război, avem atâta nevoie.

D-lor, vorbindu-se de activitatea acestui guvern, s-a insistat mai mult asupra modului cum înțelege ca să administreze noile provincii. În adevăr, este o chestiune foarte importantă de a se şti cum ar trebui şi cât ar trebui guvernul să se amestece în administrația acestor provincii. Aşa, de exemplu, în chestiunea Căilor Ferate, cine este răspunzător? Este ministrul sau armata, care conduce de fapt această instituție? S-au militarizat Căile Ferate. În aparență, aceasta pare că ar fi dat un rezultat admirabil. D-l general Ionescu, care conduce toate treburile în numele d-lui [Gheorghe] Văleanu [ministrul Lucrărilor Publice], este mândru, crede că a făcut rânduială şi că acum domneşte liniştea acolo. De fapt, liniştea aceasta nu este alta decât moartea, care aşteaptă toate comunicațiile noastre, dacă se va mai prelungi militarizarea. Militarizarea a nenorocit țara şi pe multe alte terenuri, de care vom mai vorbi; dar comunicațiile le-a nenorocit cu desăvârşire. Într-un mod dictatorial

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

se amestecă d-l general Ionescu, de pildă, în provincii şi declară că Direcţia Căilor Ferate din Cernăuţi trebuie să fie permutată, numai fiindcă nu-i place d-sale Cernăuţii, ci Galaţii, deoarece d-sa este din Galaţi. Niciun alt argument.

Bucovina, care merge spre industrializare, nu poate să fie lipsită de o direcţie regională şi să depindă pentru orice vagon de centru. Direcţia aceasta a existat sub Austria şi ar fi trist să nu existe după ce ne-am unit cu România. D-l general Ionescu desfiinţează mereu, fără ştirea Consiliului de Miniştri şi fără ca ministrul Bucovinei să fie întrebat. Acesta este veşnic pe drumuri, din Cernăuţi spre Bucureşti, ca să intervină contra diferitelor prostii care se fac de la centru. Dar militarizarea are şi alt dar nenorocit. Militarizarea Căilor Ferate ne-a adus în următoarea situaţie: în Ardeal s-au adunat cărbuni, sare, munţi imenşi, care nu se pot mişca din loc, pe când în diferite colţuri ale ţării, sarea şi cărbunii lipsesc cu desăvârşire, cum este cazul la noi, la Cernăuţi. În treacăt fie zis, noi am ajuns să ducem lipsă de sare şi din cauză că s-a desfiinţat mina de sare de la Cacica, situată, ce ironie, tocmai în cercul electoral al d-l ministru Dori Popovici. Cauza acestei situaţii este starea transporturilor. Ni s-a spus: nu este vorba de vagoane, de care avem destule, avem şi locomotive, e vorba, însă, de personal. Pe acesta, însă, l-am încărcat în vagoane şi l-am aruncat peste hotare. [...] Cu sistemul militarizării, muncitorii de la Căile Ferate au ajuns la disperare, dar sărmanii de ei tac din gură şi suferă. Salariile lor sunt ridicole, copiii lor umblă fără cămăşi. Ei nu aşteaptă decât ridicarea militarizării, ca specialiştii care îşi pot găsi uşor întrebuinţarea aiurea să plece din serviciul Căilor Ferate. Iată ce ne aşteaptă de pe urma d-lui general Ionescu, care crede că prin introducerea militarizării la Căile Ferate, a fericit ţara românească. Adevărul este că a nenorocit-o. O asemenea stare de lucruri nu mai poate să dureze.

Aşa, ca să demonstrez şi mai bine, vă spun că în Bucovina aveam la Căile Ferate funcţionari polonezi, cei mai specializaţi în această ramură, cum aveam la Finanţe cehi, specializaţi, de asemenea. Eram bucuroşi că-i avem, cu atât mai mult cu cât ei nu ne sunt vrăjmaşi. Ei sunt aşteptaţi, însă, şi în Polonia. După Tratat, aceşti oameni au timp doi ani să se hotărască dacă vor să rămână la noi sau să plece în Polonia. Credeţi oare că aceşti oameni vor mai rămâne în Bucovina, după ce au suferit tratamentul barbar al d-lui general Ionescu? Aceeaşi stare de lucruri [este] şi în Ardeal. Nu există altă scăpare decât ridicarea militarizării şi o plată mai bună pentru cei de la Căile Ferate. Nu este păcat de niciun ban care se dă în plus acestor oameni. Mai bine să plătim de zece ori mai mult decât să pierdem căile de comunicaţie din mână. Acesta a fost tactul englezilor, austriecilor, germanilor în timpul războiului: funcţionarii Căilor Ferate au fost supra plătiţi. Cine nu înţelege aceasta este bătut de Dumnezeu şi nu lucrează în interesul ţării.

Dar ce să vă mai spun? Militarizarea a favorizat şi corupţia. Fiindcă muncitorii nu puteau să se plângă, ei nu puteau să se adreseze la ziare, fiindcă imediat erau pedepsiţi. Nu puteau trimite deputaţiuni, nu puteau să vorbească vreo unui deputat, fiindcă imediat se afla şi erau îndepărtaţi. Ei nu puteau da iscălituri pe memorii, pentru că sunt soldaţi. Ştiţi ce a rezultat [de] pe urma acestei stări de lucruri? Au înflorit furturile, cum n-au existat niciodată. Aşa, în Bucovina s-a dat un memoriu

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

iscălit de muncitori, prin care spun că d-l Cioc, şeful Atelierelor Căilor Ferate din Cernăuți, fură zilnic statul, fabricând mobile pentru particulari, cu lucrătorii şi cu materialele statului. El [îi] trimite pe lucrători să lucreze acasă la el şi la rudele lui. Documentul acesta a fost iscălit de muncitori şi înaintat de mine d-lui director general Carpovici. Muncitorii, ştiind de aceste lucruri, nu puteau să se facă complici cu asemenea crime față de averea publică, care este şi a lor. Nu ştiu dacă s-a făcut ceva. D-l Cioc ştiu că a adunat sute de mii de lei şi s-a dus în altă parte. Acesta este exclusiv rezultatul militarizării, când bieții muncitori nu se pot plânge. D-lor, vă dau aceste exemple numai ca nişte ilustrații, ca să vă arăt unde nu ar trebui să se amestece guvernul central în provincii.

Să vorbim de chestiunea financiară. Impozitele d-lui [Nicolae] Titulescu – de aceasta nu poate fi nicio discuție – sunt, ca formă, cam ciudate şi greu de înțeles. D-l Titulescu este un fel de poet fiscal care ştie să scrie, în versuri dure şi nearmonice, poezii asupra unei chestiuni atât de reale şi materiale, cum sunt impozitele. Aceste impozite le ia lumea în rău, căci trebuie, din versurile acestea, să scoată cu greutate miezul. Dar miezul este bun, d-lor, dacă luăm faptul că progresiunea în impozite în sfârşit s-a înfăptuit, deşi nu cu deplină dreptate, fiindcă prea mult apasă pe cei sărmani. Însă, ea s-a făcut, şi partea cea mai bună este tocmai impozitul pe avere, deşi sunt de constatat greşeli din punct de vedere democratic şi nu din punct de vedere al capitalului.

Din punct de vedere democratic nu trebuia pus impozitul pe funcționari şi muncitori. Este nerațional a face acest lucru, când ştim prea bine că funcționarii pier de foame şi salariile lor nu le mai ajung. Cunosc funcționari cu 1 300 [de] lei lunar. Din aceştia trebuie să plătească, pentru că au locuință de la stat, 200 [de] lei lunar, care li se sustrage din leafă, la pensie 100 [de] lei şi d-lui Titulescu 60 [de] lei. Ce le mai rămâne? Este posibilă o astfel de politică financiară față de bieții funcționari? În loc să li se adauge pe lângă ceea ce au, li se mai ia? Aşa că, dacă se face critică contra impozitelor d-lui Titulescu, ea este de făcut, că muncitorii intelectuali (funcționarii) şi muncitorii manuali plătesc birurile de şase luni de zile şi toți ceilalți exhumați şi capitalişti nu plătesc, însă, nimic. D-lor, aceasta nu trebuie să dăinuiască!

Cine sunt aceia care vor să oprească îndeplinirea şi mersul acestei reforme financiare, decât aceia care au capitaluri şi se tem că vor fi impuşi prea mult! Dacă luăm, d-lor, şi impozitul pe capital, vedem că şi aici sunt greşeli. Ştiți că deputații partidului meu au luptat ca să prevadă ca cel puțin 30 000 [de] lei să fie scutiți de impozit. Dacă luăm valoarea banului românesc, 30 000 [de] lei nu sunt nimic. Este ridicol să mai vorbim de aceasta. Această sumă ar trebui urcată astăzi la 50–60 000 [de] lei. Aici ar trebui modificată reforma. Dar nu mai este timp să facem modificări, când muncitorii şi funcționarii plătesc, iar ceilalți aşteaptă şi nu vor să facă declarații. Nu mai este timp şi nu mai este permis ca să se găsească cineva pe banca ministerială, cum este ministrul de Externe [Take Ionescu], care să stingherească pe d-l Titulescu, ca să pună în fapt impozitele sale, când țara aşteaptă şi când va avea greutăți dacă nu se îndeplinesc. Mai târziu putem să facem o revizuire, dar şi aceasta în sensul în

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

care vorbesc eu şi nu altfel. Ce se întâmplă, însă? Se întâmplă că dintr-o parte, tocmai de la acei [despre] care vorbeam adineauri, se ridică voci care cer suprimarea impozitului pe capital al d-lui Titulescu. Ei vor să dicteze şi în chestiunea financiară! De îndată ce a venit d-l Titulescu din străinătate, o propagandă înverşunată s-a ridicat din partea exhumaților guvernului contra impozitului pe capital, care lor nu le place. D-voastră trebuie să ştiți că dacă ați făcut un salt la stânga şi ați stat la vorbă cu Partidul Țărănesc, riscați să pierdeți totul, dacă vă puneți de partea celor care vor suprimarea impozitului pe capital. Atunci veți rămâne tot acolo unde ați fost şi umbra d-lui [Ion I. C] Brătianu şi a liberalilor va fi înapoia voastră! (Fiind ora 17, se consultă Senatul pentru prelungirea şedinței şi se admite.)

Dar care este, d-lor, cusurul legii financiare? Nu legea are cusur, ci felul cum se execută de [către] funcționari. [...] Eu nu vorbesc de întreaga țară, căci nici nu am material şi m-ar duce şi prea departe; vorbesc, însă, de Bucovina. Noi am avut în Bucovina tot personalul necesar, de sus până jos, care lucrează cu precizie şi pricepere în chestiunile relative la finanțe şi la impozite, de la Hostinc din Viena, care era acolo specialist şi până la cel din urmă executor. Nu mai era nevoie să ni se trimită un Petrescu sau Velisari, care s-au scandalizat că perceptorii noştri au titluri de doctori. Acest lucru l-a durut pe un om cu două clase liceale! „Nu îmi trebuie doctori”, a declarat d-l Petrescu. D-sale îi trebuiau bacşişuri şi pe aceşti bacşişari îi trimite din casă în casă, unde fac numai prostii, ca să evalueze averea imobiliară într-un mod scandalos, aşa că o evaluare nouă trebuie făcută şi banii cheltuiți până acum cu comisiile sunt pierduți. [...]

D-lor, sunt cazuri atât de ridicole, că nici nu mai ştii cu cine ai a face! Se petrec lucruri ca pe vremea paşalâcului. Vedem afişe care încep cu cuvintele: „Noi, Velisari...”. Poate, d-lor, să se iscălească d-lui cum îi place, dar să înceteze cu acest plural de Maiestate care, dacă nu supără pe nimeni, face lumea să râdă. Aceşti „Velisari” şi „Petreşti”, de fapt, stăpânesc țara ca un paşalâc, ei dictează ce vor şi cum vor. Să nu vă citez multe exemple, exemple mai mici au fost citate destule de colegi. O casă este impusă azi cu 3 000 şi mâine cu 600 000, dar este un caz edificator şi iată-l: la noi sunt bănci la sate, asociații româneşti de cooperație săteşti vechi, care au avut bani gata şi au voit să aibă o casă în Cernăuți şi au cumpărat o casă, înainte cu câteva luni, cu 1 200 000 [de] lei. S-ar crede că, fiind cumpărată de cooperații săteşti, ar merita atenție. D-l Sârbu, care a fost deputat şi acum este preşedintele acestei centrale a cooperației, se trezeşte într-o zi cu comisia de evaluare, căreia la noi i se zice banda de exploatare. Şeful comisiei vine în casă şi [îi] sileşte pe aceia care îi sunt ataşați să meargă cu dânsul, dar nu le permite să se amestece în evaluare. Aşa, când unul din[tre] ataşați, socialist, a declarat că nu este de părere ca evaluarea să fie atâta, i-a spus: „D-ta să nu te amesteci”. Atunci la ce mai merg acei ataşați?

Iată unde duce, d-lor, amestecul unor funcționari incapabili în Bucovina, care a avut funcționarii ei proprii. Casa de care e vorba, cumpărată, după cum am spus, cu 1 200 000 [de] lei, este evaluată de comisie la 5 000 000 [de] lei. Aceste lucruri, d-lor, trebuie să înceteze! Nu ştiu dacă acestea se pot pune în socoteala d-lui Titulescu,

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

dar, totuşi, d-sa nu avea nevoie să trimită acolo oameni care nu cunosc nici localitatea, nici situaţia societăţii, nici originea averilor, străini cu totul de acestea, să evalueze ei averile imobiliare. Şi s-a mai făcut ceva. S-au trimis comisii din suburbani ca să evalueze în centrul oraşului şi din cei din centru ca să evalueze la suburbani, ca să se răzbune unii pe alţii şi să evalueze urcat.

Iuliu Dragomirescu: Lucrează după capul lor sau după instrucţiunile pe care le-au primit de la d-l Titulescu?

George Grigorovici: Instrucţiunile nu folosesc decât la oamenii capabili să le înţeleagă şi noi am avut oameni capabili să le înţeleagă, fiindcă aşa declaraţii am mai făcut noi în Austria, tot pe astfel de ocoale. Şi acei trimişi de aici nu sunt capabili. Nu am nimic contra oamenilor de aici, dar nu trebuiau trimişi la noi. Nu trebuiau să fie trimişi, cu atât mai mult cu cât era lipsă de ei în Vechiul Regat.

Acum, d-lor, un caz unde ar fi trebuit să se amestece guvernul central în provincii. Mulţi poate îşi închipuie, după cele ce am vorbit, că eu aş crede că în orişice privinţă ţara veche ar fi înapoiată faţă de provincii. D-lor, sunt departe să am credinţa aceasta. Cunosc România Veche din tinereţe. Am stat de multe ori în România şi cunosc foarte bine toate partidele, toate evenimentele, toată evoluţia ţării, şi în privinţă culturală şi în privinţă politică. Ştiu că România a luat avânt în privinţa drepturilor şi libertăţilor politice, cel puţin la oraşe, într-un mod atât de fericit, cum nu putem altfel dori. Că la sate a fost mizerie, că a fost oligarhia care stăpânea, din punct de vedere economic şi social, aceasta este dovedit. Dar ceea ce mă interesează pe mine nu are nimic a face cu chestiunea aceasta socială, care acum începe să se îndrepte. Fapt este că România veche era o ţară plină de toleranţă în orişice privinţă, că [şi] Constituţia ei este un model în ceea ce priveşte libertăţile cetăţeneşti şi toleranţa faţă de secte şi confesiuni religioase. Mă închin înaintea acestui fapt cunoscut şi nu doresc alta decât ca ceea ce găsesc în privinţa aceasta în Vechiul Regat să se înfăptuiască şi în Ardeal şi Bucovina. Eu, întrebând odată pe d-l ministru de Externe dacă avem Constituţie românească în Bucovina sau nu, dacă se întinde sau nu Constituţia României şi asupra Bucovinei, aţi văzut şi d-voastră cum s-a iritat d-l ministru Take Ionescu – mai cu seamă de câte ori vorbesc eu se irită, de ce, nu ştiu; d-sa a spus: se înţelege de la sine că da. De fapt, nu există Constituţie românească la noi în Bucovina.

În Bucovina este următoarea situaţie: toate cele rele din Austria s-au sancţionat şi păstrat şi toate cele rele din România au fost introduse şi la noi. [...] Aceasta nu poate dăinui, d-lor. Noi cerem părţile bune ale Constituţiei româneşti şi aceste părţi bune ale constituţiei româneşti sunt libertăţile cetăţenilor şi toleranţa model care există la români, chiar în biserica românească din România Veche faţă de celelalte confesiuni. D-lor, nu ştiţi ce prăpastie ne desparte în privinţa aceasta. Nu aveţi idee ce se face la noi. La noi trebuie făcută unificarea într-un mod atât de strâns, trebuie să ţinem în cleşte pe acei care sunt periculoşi statului român şi unirii noastre prin faptele lor nebune. [...] Noi avem felurite confesiuni, născute după război, care au existat în România Veche: pe adventişti şi pe baptişti. Am mai vorbit o dată de ei şi trebuie să vorbesc acum din nou. Au venit reprezentanţi ai baptiştilor din ţările

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

Antantei şi au pus d-lui [Octavian] Goga un fel de ultimatum: se respectă sau nu Tratatul de Pace care prevede libertatea cultului? Nu trebuie uitat că Biserica Baptistă este cea mai puternică în Anglia şi că Lloyd George este baptist. Nu trebuie, de asemenea, uitat că şi preşedintele republicii americane este baptist. D-lor, nu vă daţi seama ce faceţi în privinţa aceasta! Şi nu vă reproşez d-voastre, din România Veche, care sunteţi în această privinţă corecţi. Am avut ocazia să vorbesc cu I.P.S. Mitropolitul Primat [Miron Cristea], spunându-i câteva cazuri de acestea. D-sa mi-a spus: nu înţeleg cum se poate întâmpla aşa ceva. Eu cunosc pe baptiştii din Banat şi ştiu că sunt cei mai morali oameni, care au o viaţă foarte frumoasă şi că ei sunt creştini, dar de altă culoare. Dacă preoţii noştri vor să-i câştige pentru biserica noastră, s-o facă prin propagandă. Ceea ce se face în Bucovina este o greşeală, care nu este nici în interesul statului, nici în interesul bisericii noastre româneşti. Aşa mi-a spus cel mai stimat bărbat al bisericii româneşti pe care îl cunosc încă înainte de a fi noi uniţi. [...] Să nu uităm că statul român a trimis un învăţat preot şi teolog la un congres interconfesional, unde se ventila ideea unei federaţii a tuturor confesiunilor creştineşti, adică împăcarea tuturor curentelor creştine, pe baza învăţăturilor lui Hristos, căci Hristos nu a avut nicio confesiune, el este întemeietorul acestor dogme, pe care unul le-a înţeles într-un fel, altul în alt fel şi diferenţele sunt numai din punct de vedere teologic, astfel că această luptă între fraţi şi fraţi, între baptişti şi greco-orientali nu are sens. Ce pot aduce aceste lupte, decât să facă mai departe martiri şi să întărească aceste curente sectante care există?

D-lor, ce se întâmplă în Bucovina? Noi avem un ministru de Interne [Constantin Argetoianu] care îşi cunoaşte îndatoririle şi drepturile sale, un ministru de Culte [Octavian Goga] care, de asemenea, şi le cunoaşte. Când au venit reprezentanţii baptişti din Anglia şi America şi le-au vorbit de straşnicele măsuri, cu bătăi, cu arestări, cu confiscări de Biblie etc., au dat, prin d-l ministru Ion Răşcanu [ministru de Război] – pentru care noi, deşi suntem socialişti şi deşi nu prea s-ar cădea să ne fie simpatic, pentru că el este acela în numele căruia ţara se militarizează, avem, însă, toată stima pentru că şi-a făcut datoria –, au dat o ordonanţă, prin care a interzis orice prigonire în armată a acestor două secte. Se spune în această ordonanţă că trebuie să li se dea ocazia, când vor şi cum vor, să se roage şi să li se dea chiar timp liber pentru aceasta. Ordonanţă la fel a dat şi d-l ministru de Culte, Goga, pentru respectarea cultelor. Aceste ordonanţe tipărite sunt trimise în toate părţile României Mari.

Ce să zic, însă, de funcţionarii de la noi, din Bucovina? Magistratul Eissenbeisser şi avocatul Bumbac nu vor, însă, să primească jurământul decât în forma dictată de ei. Există, însă, aşa-numita sectă lipovană, care are un jurământ recunoscut de lege, luat din Biblie, din cuvântarea lui Isus de pe Munte şi care se termină cu formula: „Da, adevărul adevărat am spus”. Ei bine, un baptist român, care a vrut să jure după formula lui şi nu după cea dictată de Eissenbeisser, a fost băgat la închisoare pentru opt zile. Cel[ui] pedepsit, invocând Ordonanţa d-lui Goga, d-l Eissenbeisser i-a răspuns că d-l Goga n-are să se amestece în Bucovina. Arestări se fac zilnic prin

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

toate satele şi aceste arestări nu sunt numai individuale, ci se fac chiar în bloc. Când se întrunesc duminica baptiştii în câte o casă ţărănească pentru rugăciune, în baza dreptului pe care îl au, atât conform Ordonanţei d-lui Goga, cât şi conform Constituţiei, vine câte o bandă de jandarmi şi îi arestează, îi leagă câte 30 [de] inşi cu funii şi îi conduc prin sate, bătându-i mereu, în hohotele drept credincioşilor.

Am arătat în nenumărate rânduri toate aceste chestiuni şi rog pe d-l ministru al Bucovinei, [Dorimedont] Popovici, să nu râdă, pentru că nu este deloc de râs. D-ta, d-le ministru, nu poţi să ştii aceste lucruri, pentru că nu citeşti gazetele.

Dorimedont Popovici: Nu mă importă ce scriu gazetele.

George Grigorovici: Şi şeful d-tale, generalul [Alexandru] Averescu, s-a lăudat că nu citeşte nicicând gazetele. Nu mă miră, aşadar, că nu citeşti nici d-ta. Ştiu, însă, că s-a înfiinţat un serviciu de presă pentru informarea guvernului de amicul şi fostul meu tovarăş Lupu Costache şi sper că de acum încolo miniştrii vor fi informaţi cu exactitate. Arestările, chinuirile şi bătăile baptiştilor sunt la ordinea zilei în Bucovina. Jandarmii iau oamenii bătrâni, îi duc la secţia de jandarmi, îi închid acolo, unde îi bat şi îi supun la toate chinurile. Este o situaţie care nu se mai poate tolera. Nu mai există nimic sfânt pentru jandarmi şi preoţi, căci ei sunt acum stăpânii ţării.

Şi să vedeţi ce concluzii se trag de aici. Sătenii cuminţi se ruşinează de cele ce se întâmplă, iar primarii vin la mine, căci numai la mine vin acum, şi se plâng, zicând: ne e ruşine de ce vedem noi. Dar are consecinţe şi mai mari. Sunt legi curat politice, care nu privesc pe preoţi. Preotul nostru, dacă vreţi să înţelegeţi dreptul austriac de administraţie, a avut două ipostasuri. El a fost preot de cult şi ofiţer de stare civilă. Ca ofiţer de stare civilă, era supus Ministerului de Interne. Deodată vedem acum că acela care conduce condicile stării civile, mai ales ale căsătoriilor, care la noi sunt în parte confesionale şi în parte civile, vă voi spune mai târziu ce înseamnă aceasta, nu mai este supus factorului politic, ci celui de culte. Şi s-a întâmplat următorul caz, foarte trist, care duce la demoralizarea poporului. La Cernăuţi s-a înfiinţat un Secretariat de Culte. În fruntea Secretariatului de Culte este un preot, d-l [Vasile] Gheorghiu, care are idei foarte reacţionare şi care s-a stabilit ca inchizitor religios. El nu permite forurilor politice să se amestece în drepturile pe care el crede că sunt ale lui, cu toate că, după cum v-am spus, preotul este ofiţerul stării civile. La noi sunt cazuri că oameni care voiesc să fie căsătoriţi de ofiţerul stării civile au dreptul şi datoria să se ducă să declare înaintea prefectului, nu a d-lui Gheorghiu, că părăsesc biserica cutare sau cutare, prefectul certifică declaraţia lor, şi cu certificatul acesta se duc să se cunune civil. Este un drept pe care l-am moştenit din Austria, drept care n-a fost nici desfiinţat, nici înlocuit cu o nouă lege a căsătoriilor sau cu instituţia ofiţerului stării civile din România Veche. Unii din[tre] prefecţi au înţeles aceasta, după ce le-am explicat că nu este frumos să se poarte aşa, şi s-au opus pretenţiilor inchizitorului religios. El, însă, cere să se respecte ordinul lui şi interzice să se certifice ieşirea din biserică şi mai interzice ca prefectul să căsătorească pe oamenii aceştia. Rezultatul este că o mulţime de concubinaje există la sate. Pe mine nu mă dor concubinajele acestea, ca pe alţii, dar pe oameni îi doare. Ei ar voi să fie legitimi căsătoriţi şi ar avea şi

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

această posibilitate sau după dreptul român sau după dreptul austriac. Se opune, însă, d-l Gheorghiu.

Iată ce-mi scrie țăranul Silvestru Ungureanu, din Mihoveni, districtul Sucevei: „Mihoveni, la 19/XI 1921. Eu, subsemnatul Silvestru Ungureanu, vă aduc la cunoştința d-voastră, d-le senator, că prețuita epistolă [pe] care mi-ați dat-o d-voastră ca s-o dau d-lui prefect Grigorovița din Suceava n-a avut nicio valoare înaintea d-sale. După ce a citit a râs şi mi-a spus aşa: «Dragul meu, nu pot să vă dau nimic, statul nu recunoaşte aşa ceva». A aruncat epistola la o parte şi pe mine m-a dat afară, spunând că nu recunoaşte nimic. Şi vă rog şi noi toți vă rugăm, d-le senator, că dacă vă este cu putință să mă ajutați, că nu este bine pentru noi ca să trăim în concubinaj patru perechi. Eu aş crede că aceasta ar fi o întristare mare la stat; noi am dori ca să trăim legitim şi nu în concubinaj. Noi suntem foarte trişti, dacă acest prefect face aşa batjocură de noi. Suntem şi noi nişte oameni necăjiți şi săraci, de abia ne câştigăm de hrană prin multă muncă. De vă sta cu putință, vă rugăm ajutați-ne”.

Dorimedont Popovici: Prefectul Sucevei e rudă cu d-ta.

George Grigorovici: Da, este adevărat, îmi poartă numele, este unul din[tre] cei mai capabili şi mai excelenți funcționari administrativi, dar inchizitorul Gheorghiu nu-l lasă să-şi facă datoria. D-l prefect Grigoroviță mi-a explicat situația lui grea, arătând că secretarul Cultelor din Cernăuți, Gheorghiu, reclamă pentru dânsul toate formalitățile stării civile şi nu lasă administrația civilă să-şi îndeplinească atribuțiile. Întreb pe d-l ministru de Interne [Constantin Argetoianu] dacă admite amestecul acesta al preoților în chestiuni administrativ-politice.

Să mai vorbesc de amestecul preoților din Bucovina în chestiunile şcolare? D-voastră, cei care trăiți în Vechiul Regat, într-o țară tolerantă, unde şcoala este civilă şi unde în şcoală se face numai ştiință, nu înțelegeți lucruri ca acestea. La noi, în Bucovina, zilnic se petrec lucruri ca acestea. La Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți, un băiețel s-a sculat şi i-a pus preotului întrebarea: „D-le catihet, noi am învățat că pământul s-a născut din soare şi d-ta ne povesteşti că pământul este făcut de Dumnezeu. Ce este adevărat?” Preotul i-a răspuns: „Este adevărat şi una şi alta, fiindcă dacă pământul s-a născut din soare şi Dumnezeu a făcut soarele, Dumnezeu le-a făcut pe amândouă”. Uită, însă, d-l catihet, că Dumnezeu întâi a făcut pământul şi pe urmă soarele. Aşa încât bieții copii sunt nelămuriți. O confuzie se face în capul lor. Să încetăm, d-lor, să dăm valoare de ştiință acestor lucruri, ce au fost înainte de cinci mii de ani ştiința acelor timpuri, iar azi sunt poveşti naive şi atât. Băiețelul acela nu este din Bucovina. Niciun băiat din Bucovina nu ar îndrăzni să pună întrebarea aceasta. Sunt timizi, deşi ştiu mai mult decât s-ar crede. Acest băiat a fost din Botoşani, a ştiut ce înseamnă educația liberă, o educație ştiințifică pură. În direcția aceasta ar fi nevoie de amestecul țării vechi în țara aceasta stăpânită de sisteme învechite şi de preoți reacționari.

Concordatul a fost o nenorocire pentru Austria şi o să fie o nenorocire pentru România Veche, dacă se introduce şi aici[7]. Înainte învățătorul era acela care învăța

[7] În anul 1855, papa Pius al IX-lea a încheiat un Concordat (convenție între Sfântul Scaun şi puterea laică a unui stat, pentru reglementarea relațiilor dintre acel stat şi instituțiile catolice religioase

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

religia şi el învaţă interconfesional şi povestea ce este credinţa, fără ghimpe în contra altor confesiuni, aşa cum se face azi de către preoţi. Şcolile clericale din Ardeal au pretenţia să fie susţinute de [către] stat şi statul cheltuieşte şi pentru preoţi, care ar putea să trăiască din biruri bisericeşti speciale. Nu mai merge aşa! Este timpul să schimbăm lucrurile acestea. Eu vă vorbesc cu intenţia de a îndrepta lucrurile care nu sunt bune.

Noi, bucovinenii, am auzit vorbindu-se de descentralizare; şi cuvântul autonomie a fost pronunţat. Este autonomie şi autonomie; este descentralizare şi descentralizare. Sunt oameni la noi care înţeleg autonomia şi descentralizarea aşa ca funcţionarii din Bucovina să fie samavolnici, iar din Bucureşti să nu se amestece nimeni. Ar fi o nenorocire! Nu am merge înainte, dar am da îndărăt ca racul. Ar fi o mare nenorocire! Noi dorim cu totul altfel de descentralizare. Dorim ca regiunile să aibă corpuri reprezentative, alese pe baza votului universal şi egal şi care să aibă dreptul să numească şi să destituie pe toţi funcţionarii administrativi. Nu mai înţelegem descentralizarea, altfel am renunţa la dânsa, ba din contră, am cere o mână tare de la centru, care să ne scape de robia care a început să ne încalece. Dacă am spus lucrurile acestea, am făcut-o numai pentru că prigoanele contra unor confesiuni nu numai că nu sunt umane, dar ne lovesc greu şi ne micşorează mult în faţa aliaţilor.

Ca să vă arăt unde duce intoleranţa preoţească, vreau să vă spun că avem în limba românească două reviste religioase supuse cenzurii şi libere să fie răspândite. Sunt „Vestea Mileniului”, adventistă şi „Creştinul”, baptistă. Aceste reviste sunt citite de adventişti şi baptişti, dar pentru cei care le citesc în Bucovina nu există altă pedeapsă decât bătaia până la sânge. La o percheziţie unde s-au găsit aceste reviste, proprietarul a fost bătut până la sânge.

Dorimedont Popovici: Daţi cazuri concrete d-le Grigorovici.

George Grigorovici: Vreţi cazuri concrete? Să vă dau: Calistrat şi Eftimia Irimescu, din Candreni, au fost bătuţi pentru că a fost găsită la ei „Vestea Mileniului”. Dar d-voastră, d-le ministru, nu sunteţi de resort. Eu ştiu care este situaţia d-voastră în guvern, este aceeaşi ca şi a d-lui ministru basarabean. N-aveţi nicio putere şi niciun drept executiv. Nenorocirea ţării noastre se explică prin faptul că mai toţi prefecţii sunt fii de preoţi şi cred că fac bine că se pun în serviciul confesional şi nu-şi îndeplinesc obligaţiile lor administrative. D-lor, cu durere am spus lucrurile acestea, dar am speranţa că de aici înainte n-o să se mai petreacă fapte ca în trecut. Aderenţii sectelor asuprite sunt oameni simpli care, terorizaţi, umblă cu ordonanţele d-lor Goga şi Răşcanu în mâini şi le arată preoţilor şi prefecţilor, fără rezultat.

ce funcţionează pe teritoriul său) cu Austria („în termeni extrem de umilitori”, care vor mai fi întâlniţi doar în Concordatul încheiat cu România în anul 1927), în baza căruia Vaticanului i s-au acordat „drepturi largi”: Papa avea dreptul de a comunica direct cu episcopii, clerul şi poporul; împăratul avea dreptul de a alege episcopi noi numai cu consimţământul celor existenţi; bisericii i se recunoştea posibilitatea de a achiziţiona proprietăţi noi, neavând restricţii decât în problema înstrăinării acestora. Concordatul a fost anulat în anul 1868, fiind denunţat doi ani mai târziu, după proclamarea infailibilităţii papale. Cf. Sergiu Tomescu, *Concordatul României cu Vaticanul. Câteva aspecte ale relaţiilor României cu Vaticanul şi situaţia Bisericii în perioada 1918–1928*, p. 100–101; accesat online la adresa http://revistateologica.ro/wp-content/uploads/2016/01/vatican.pdf (1.03.2018).

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

Şi acum, d-lor, vreau să trec la justiție. Nu ştiu de mai merită departamentul acesta cuvântul de departament al justiției. Şi acest departament are în frunte un exhumat [Mihai Antonescu] care, în plus, nu cutează să facă ceva fără încuviințarea exhumatului de la Externe [Take Ionescu]. D-lor, aşa nu mai merge, acesta nu e ministru. N-ai cu cine sta de vorbă. El nu înțelege ce este dreptatea, nu înțelege că de când avem votul egal, trebuie să avem şi dreptul egal, că nu putem să avem un dublu drept, care nu mai există în țara aceasta: un drept militar şi un drept civil. Un amestec în vreme de pace a dreptului militar în dreptul civil nu este admisibil sub votul egal. Vreau să documentez lucrul acesta ce se întâmplă în România. Ştiți de arestările care s-au făcut din cauza grevelor[8]. Grevele acestea s-au tratat într-un mod atât de diferit, că nu este o cinste pentru țara noastră. La Cernăuți nu s-a făcut nicio arestare, fiindcă acolo tribunalele nu ştiu ce este acela arest preventiv, forma aceea de pedeapsă din țara veche, care se aplică oamenilor înainte de a fi judecați şi condamnați. La noi nu se ştie ce este arest preventiv. Nu este nevoie să pui pe cineva care nu fuge şi care este cetățean al țării în arest preventiv numai fiindcă a călcat nefasta lege a d-lui [Grigore] Trancu [Iaşi]. Ce se întâmplă? La Cernăuți, procesul s-a făcut în mod legal înaintea tribunalului civil, oamenii au fost condamnați la două săptămâni, pedeapsă care n-a fost executată, în baza dispoziției Beranger, prevăzută în legea Trancu[9]; asemenea pedepse se execută numai la a doua călcare a

[8] În perioada 20–28 octombrie 1920, a avut loc prima greva generală a proletariatului din România, care a cuprins toate ramurile industriei şi ale transporturilor. Aceasta a fost declanşată de refuzul guvernului de a satisface cerințele muncitorilor (printre care recunoaşterea sindicatelor muncitoreşti şi eliminarea cenzurii), formulate la consiliul general al Partidului Socialist.

[9] Legea pentru reglementarea conflictelor colective de muncă (primul act normativ modern care reglementa conflictele colective de muncă) a fost elaborată în anul 1920, de către Grigore Trancu-Iaşi, ministrul Muncii şi Ocrotirii Sociale în guvernul Alexandru Averescu (martie 1920 – decembrie 1921). Aceasta cuprindea dispoziții cu privire la libertatea muncii, încetarea colectivă a lucrului, procedura „împăciuirii", arbitrajul, dispoziții de procedură. Legea limita dreptul la grevă, instituind, după cum se arată în expunerea de motive, „procedura obligatorie a concilierii şi, în unele cazuri, arbitrajul obligatoriu", precum şi regimul convențiilor colective de muncă, motiv pentru care au avut loc manifestații şi întruniri de protest în Bucureşti şi în alte oraşe din țară. Conform prevederilor legii, atunci când cel puțin o treime din numărul total al salariaților stabilimentului industrial sau comercial (instituție care întrebuința un număr de cel puțin zece salariați) ori din numărul salariaților ocupați în una sau mai multe secțiuni din acel stabiliment înceta lucrul, se considera încetarea colectivă a muncii. În cazul concilierii între delegațiile muncitorilor şi patron, în prezența unui delegat al Ministerului Muncii, se încheia o convenție colectivă de muncă, ale cărei prevederi erau obligatorii pentru ambele părți aflate în conflict. Comisia de arbitraj, condusă de un preşedinte judecător, era alcătuită din cinci membri şi doi supleanți, aleşi din rândul salariaților şi de către patron. În cazul în care nu se putea realiza concilierea conflictului colectiv de muncă, la solicitarea părților, această comisie prelua soluționarea conflictului. Un proiect de lege asupra reglementării contractului colectiv de muncă a fost elaborat şi în anul 1919, însă acesta nu a fost adoptat de către Parlament. În anul 1921, a fost elaborată Legea contractelor profesionale, cu referire la contractul de muncă, aceasta stipulând, la art. 32, că „sindicatele profesioniste de muncitori, recunoscute ca persoane juridice, se vor bucura de avantajul de a încheia, fie ca patroni izolați, fie ca asociații de patroni, învoieli colective de muncă". De asemenea, se preciza faptul că „sindicatul profesional are dreptul să stea în justiție pentru fapte izvorâte din convenții colective". Însă legiferarea acestor probleme a fost completată în anul 1929, când a fost elaborată Legea asupra contractelor colective de muncă, care a creat cadrul juridic necesar încheierii, executării şi încetării contractelor de muncă. Cf. M.O., nr. 122, 5 septembrie 1920, p. 4239–4242; accesat online la adresa http://www.digibuc.ro/proxy/?px (21.04.2015).

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

aceleaşi legi. Iată o procedare [procedură] care trebuie să fie luată ca pildă pentru întreaga țară.

În România lucrurile s-au petrecut altfel. În unele părți, ca de pildă la Iaşi, procesele greviştilor au fost judecate de tribunalele civile, care au dat pedepse mai aspre ca în Bucovina. În alte părți, însă, au intervenit Curțile Marțiale şi pentru acelaşi delict au osândit pe unii grevişti la câte 5–15 ani muncă silnică. Între cei condamnați nu sunt numai bolşevici, ci şi socialişti şi social-democrați. Dar se pare că unii au simțit că s-au comis nedreptăți. Şi deodată ne-am pomenit că pedepsele primilor şapte condamnați se reduc de la cinci ani muncă silnică la un an închi-soare. Dar să nu întrebați după ce criterii s-a procedat. Iată un rezultat: Moscovici, Socor şi alții ies astăzi din închisoare, pe când tovarăşii lor trebuie să taie înainte sare în mine, până vor împlini cei 15 ani de pedeapsă. Este acesta dreptul legal? Îmi pare rău că d-l ministru al Justiției nu este aici [ca] să ne răspundă. Dar şi dacă ar fi aici, poate nu m-ar înțelege.

D. Dobrescu: Moscovici este încă deținut.

George Grigorovici: Aceasta ne face de râsul lumii, de râsul țării, de râsul oamenilor care s-au unit cu noi şi care vor să vadă în unire puțină dreptate, puțină regulă în chestiunile de jurisdicție. D-lor, în Senat, unde sunt oameni de specialitate juridică, cred că voi avea sprijinul necesar ca să declarăm noi şi prin înțelegere cu d-voastre, ca să vă afiliați la părerea mea, că nu mai poate să dăinuiască situația aceasta. Oamenii aceştia, care sunt lăsați mai departe în închisori, merită şi trebuie să fie tratați la fel cum este tratat Socor şi ceilalți. Nu este permis ca unii să fie altfel pedepsiți decât aceia care au stat în fruntea mişcării şi au iscălit cei dintâi. Nu pot înțelege ce s-a întâmplat şi cum s-a putut întâmpla un astfel de lucru. D-lor, eu mă întreb: avem un ministru de Justiție sau nu avem un ministru de Justiție? Ştie el lucrurile acestea sau nu le ştie? Nu poate Partidul Poporului să scape de acest ministru, care îi face o situație aşa de grea? Nu se găseşte în Partidul Poporului un alt om decât acesta? A trebuit Partidul Poporului să se împrumute cu o valută atât de scăzută, cum sunt aceşti exhumați? D-lor, lucrurile trebuie schimbate imediat şi trebuie dat un asalt pentru aceasta.

Dar să trecem mai departe. Mai sunt şi alte cazuri, cazurile arestărilor ce s-au făcut din cauza afilierii la Internaționala a III-a. Ce au făcut oamenii aceştia altceva decât să declare că s-au afiliat punctului de vedere de la Moscova? Răspunsul din Moscova nu le-a venit, dacă şi ei sunt primiți sau nu. Aşadar, nu s-a întâmplat altceva decât o discuție şi o hotărâre, fără niciun efect real. Din punct de vedere juridic, nu avem nicio posibilitate ca să-i urmărim. Puteați fi cuminți, lăsându-i liberi, dar dând ordin poliției să aibă în vedere pe aceşti oameni, că sunt în stare să facă o prostie. Dacă ar fi comis un fapt criminal, înțeleg să facă închisoare, până atunci, însă, nu. Aşadar vă întreb: cum se face că oamenii aceştia stau de opt luni în prevenție şi nu sunt supuşi judecății civile, în contra căreia n-am nimic de spus? Dacă chestiunea ar fi fost dată unui magistrat obiectiv, ea ar fi fost rezolvată până acum. N-au fost dați, însă, pe mâna unor magistrați, ci pe mâna unei persoane arbitrare, a d-lui Cernat. Cum a răsărit acest domn, nu ştiu. Se vede că este un agent

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

al Partidului [Național] Liberal, care dorește moartea muncitorilor. Avem Constituție, avem Minister de Justiție, avem dreptate civilă și deodată răsare un comisar regal, o rămășiță a absolutismului, care el singur decretează, el singur știe toate secretele, el taie și spânzură. D-l ministru de Interne Argetoianu și d-l Răşcanu și-au dat toată silința să scape de închisoare pe câțiva tovarăși de-ai mei, în contra cărora nu există nimic, căci actele nu dovedesc nimic. Ei bine, toate intervențiile nu au ajutat la nimic. D-l Cernat s-a opus, sub pretext că are de luat interogatoriul, care nu l-a luat, însă, nicicând. Și au trebuit intervențiile repetate mereu, până ce, în fine, acești oameni au fost scăpați. Acest domn mai are obiceiul să povestească de cei care sunt în închisoare lucruri care nu s-au întâmplat niciodată, numai cu scopul [ca] să le îngreuneze mai mult situația și să dovedească lumii că acești oameni sunt periculoși.

Astfel, să vă povestesc cazul d-lui Dobrogeanu, fiul. Înțelegeți că soarta fiului răposatului meu amic [Constantin Dobrogeanu]-Gherea nu mai poate fi indiferentă. D-l Cernat povestește unei rude apropiate a d-lui Dobrogeanu, deputatul – care, fie zis în treacăt, nici nu este extrădat din Parlament, ca să fie judecat, ceea ce este un scandal constituțional –, nu pot să-l las liber pe acest om, căci este un om periculos. Știți ce-a făcut? Era de față d-l general Nicoleanu și eu, interogându-l, mi-a răspuns: „Bine au făcut cei ce au săvârșit atentatul. Toți trebuie să fiți nimiciți! Și eu aș da cu bombe în voi!”. Așa spune d-l maior Cernat că i-a răspuns d-lui Dobrogeanu și că d-l general Nicoleanu ar fi zis atunci că-l împușcă cu revolverul. Când am auzit acestea, mi-am zis: poate Dobrogeanu a înnebunit, și-a pierdut mințile? Și atunci am făcut să fie întrebat de aceeași rudă a d-lui Dobrogeanu, d-l general Nicoleanu, dacă s-au petrecut sau nu acestea? Și d-l general Nicoleanu, care este un om foarte corect, cum știți, și cinstit, a zis: „Este de neînțeles și nepermis; vă declar să spuneți lumii întregi că este un sfruntat neadevăr. Nicicând nu s-a întâmplat faptul acesta; nu am fost acolo să aud asemenea cuvinte; nicicând nu s-a rostit din partea d-lui Dobrogeanu în prezența mea asemenea cuvinte!”. Ei bine și acesta este un comisar regal, emanație a Regelui?!

Paul Bujor: Iată cine împinge la revoltă, cine fomentează [întreține] bolșevismul în țara românească: un comisar regal, care își bate joc de oameni!

George Grigorovici: Ei bine, când aceasta este mărturia d-lui general Nicoleanu, am dreptul să reclam de la d-l ministru, sub iscălitura căruia a fost numit d-l Cernat comisar regal, dacă nu este timpul să retragă iscălitura aceasta unui om periculos siguranței statului, prin faptul că împrăștie astfel de povești, pentru a apăsa oamenii în închisoare? Știți foarte bine că sunt împotriva bolșevicilor, știți că sunt contra Internaționalei a III-a, însă nu pot admite acest procedeu. Și noi suntem prigoniți de așa-numiții tovarăși din Rusia și tovărășii mei au fost omorâți în pușcăriile bolșevice și nicicând nu vor fi iertate bolșevicilor faptele săvârșite în cursul războiului civil, dar a fost război civil. La noi nu s-a întâmplat aceasta. Avem o situație cu totul alta și nu cu minciuni sfruntate se poate face judecata acestor oameni! Cum se poate vindeca lucrul acesta? Nu se poate vindeca decât în două moduri: d-nii din Partidul Poporului și guvern trebuie să înțeleagă că, așa cum sunt alți agenți liberali, așa este și d-l Cernat un agent liberal, că d-l Cernat, după

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

părerea mea, are o intenție specială în această chestiune. Ce vrea el? După ce adună atâtea păcate, zice că trebuie să mai facă un interogatoriu, când în realitate nu face niciunul. Toate sunt minciuni! Ei bine, el le spune toate acestea numai ca să amânăm judecarea acestor oameni până când liberalii, crede el, vor veni la putere. Ceea ce este mai fantastic, este că atât d-l Argetoianu, cât şi d-l general Răşcanu întâmpină greutăți ca să scoată câte un nenorocit din închisoare, pentru că intenția maiorului Cernat este ca aceste eliberări din închisoare să se facă îndată ce vor veni liberalii la putere.

Şi, d-lor, am o dovadă indirectă, foarte semnificativă în această privință. Între cei care stau în închisoare la Văcăreşti există şi un anume Cristescu, care nu este normal. Cine îl cunoaşte, ştie că este copt pentru balamuc de mult. Eu, care l-am văzut în Cameră, şezând pe masă ca Hristos înaintea învățaților în Templu – nu pe scaun, ca noi, oamenii de rând –, înconjurat de un grup de oameni, care îşi băteau joc de el şi cărora le îndruga prostii din Rusia, pe care le-a văzut şi le povestea ce va face şi asupra cui se va răzbuna când va veni la putere, mi-am dat seama că un om ca acesta nu poate fi normal. Şi dacă am avea psihiatri buni, ar trebui ca aceştia să lucreze în locul lui Cernat. Cu atât mai mult că în Rusia s-a sfârşit toată încercarea bolşevică, într-o formă atât de ridicolă şi copilăroasă! Şi aici mă revoltă nechibzuirea şi prostia guvernului, care în loc să dea celor din închisori ziarele, ca să citească discursurile lui Lenin, care retrage totul, spunând: am greşit, nu am înțeles pe Marx, am făcut prostii, feriți-vă oameni buni să faceți la fel. Toate acestea nu le ştie nici Cristescu, nici ceilalți, pentru că nu li se permite citirea ziarelor. De ce? Cu intenție? Eu sunt încredințat că parte dintre ei, aceia care mai au creier, când vor citi ce spune Lenin, vor zice: atunci, dacă e aşa, renunțăm şi noi la bolşevism. Un Cristescu, însă, este un inconştient, el poate sta sub o sugestie. În psihiatrie sunt posibile astfel de cazuri de sugestii. Poate că a fost sugestionat de dr. [Cristian] Rakovski, care ştiți ce influență sugestivă are. Şi poate că acesta i-a sugerat acest lucru, această ideea fixă, de care nu mai poate să scape, că mâine vin comuniştii la putere şi el, Cristescu, va fi dictatorul României. Eu am toată mila față de el, însă este un lucru semnificativ că acestui Cristescu nu-i era ruşine să umble de braț cu liberalul Mârzescu şi să-i povestească diferite lucruri din tainele bolşevismului. Omul acesta crede şi astăzi că vin liberalii şi îl vor scăpa. Am dovada că, înainte cu câteva zile, d-l Cristescu a zbierat ca un nebun față de un preot şi față de ofițerii de gardă şi de lumea ce mai era pe acolo că „vin liberalii şi ne vor scoate din închisoare”. D-lor, acest om nu poate fi decât anormal; este un om bolnav, căci el crede că [poate] călăul lui adevărat îl va scoate din închisoare! Mă mir că Partidul Comunist mai tolerează un asemenea om în sânul lui. D-l Mârzescu făgăduieşte, pe de o parte lui Cristescu, că „dacă vom veni noi, o să te scăpăm”, iar pe de altă parte, dacă Partidul Poporului i-ar scăpa, liberalii ar zice că acest partid nu a făcut ordinea, ci dezordinea!

D-lor, aici trebuie o mână şi un caracter tare, care să nu se jeneze să facă aceea ce este în folosul țării. Şi dacă este în folosul țării ca oamenii aceştia, care trebuie să recunoască că bolşevismul a căzut în Rusia, să fie scoşi din închisoare,

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

acest lucru trebuie făcut. Şi trebuie făcut, fie prin amnistie sau dacă vreți altă propunere: desființarea stării de asediu, căci cu aceasta scăpăm şi de Cernat şi trecerea tuturor chestiunilor la tribunalele civile. Atunci vom avea siguranța că ele vor fi cercetate cu obiectivitate şi vom putea şti cine este de vină şi cine nu, şi cine are legătură cu odiosul atentat, pe care îl dezaprob din tot sufletul meu şi care nu a putut fi făcut decât de oameni inconştienți. Căci, d-lor, fiecare atentat care se întâmplă în timpurile noastre de acum, de după război, nu este decât un semn că nebunia din război nu a pierit şi că obiceiul de a omorî şi de a fi omorât încă joacă un mare rol. Şi oamenii care fac asemenea acte sunt anormali, sunt oameni bolnavi, căci altfel de cazuri s-ar întâmpla dacă oamenii normali s-ar apuca de astfel de lucruri, când ştim că România are 20 de milioane de locuitori. Şi cu atât mai mult d-lor, cu cât nu a fost fapta unei răzbunări de la o persoană la altă persoană, ci a fost făcută în mod mârşav şi laş, cum numai un bolnav, un anormal putea s-o conceapă, a fost făcută în contra unei grupări de oameni, din care au pierit oameni, nu anume vizați, ci căzuți jertfă din întâmplare.

D-lor, înțelegeți prea bine că eu refuz orice apropiere cu o asemenea faptă. Nimeni, nici de sus, nici de jos, nu are dreptul ca să dicteze prin teroare directiva politică sau socială celor mulți. Acest lucru nu este permis, acest lucru este un act antisocial, care trebuie să fie condamnat. [...] Trebuie, deci, tocmai din această cauză, să predăm afacerea în mâna magistraților specialişti, care vor şti să deosebească cine este vinovat şi cine nu este vinovat. Iar d-l Cernat trebuie să plece şi trebuie să plece şi ca rezultat al desființării stării de asediu şi datorită faptului că el este periculos statului. Aceasta o zic aici, de la tribună. Nu am vorbit în contra nimănui, aşa cum vorbesc în contra lui, şi dacă vorbesc, o fac pentru ca guvernul să vadă şi să înțeleagă care este situația. Nu este bine ca un comisar regal să fie lăsat în voie, să fie stăpân absolut pe libertatea cetățenilor. S-ar putea ca şi alte persoane să se pomenească în situația celor arestați.

S-a întâmplat, de pildă, un caz: eu, d-l Averescu, d-l Argetoianu şi d-l Negulescu şi alți câțiva socialişti, ne-am întâlnit acasă la d-l Negulescu spre a face – aşa se zice – o conspirație. Eu am fost chemat, nu am ştiut pentru ce, aşa dacă s-ar face vreo vină din această convenire, vina mea ar fi mai mică decât a aceluia care m-a chemat. Dar, de fapt, nu s-a întâmplat acolo nimic, cât a fost vorba de posibilitatea unei politici care s-ar putea înfăptui. D-l Bogdan-Duică nu are dreptate când spune că am fi nebuni dacă am face republică. Republica nu se face de oameni, ci la momente date de împrejurări. Nu trebuie să hotărâm de acum dacă va fi republică, cum face d-l Bogdan-Duică. Totul depinde de evoluție. Poate veni un timp când drepturile Coroanei ar fi astfel reduse, ca monarhul să nu mai fie decât un fel de preşedinte de republică pe viață. Desigur că se poate ca preşedintele de republică să aibă mai multă putere constituțională decât un monarh, cum este cazul preşedintelui Republicii Franceze, iar monarhul să fie numai o persoană reprezentativă, cum este cel englez. [...] De aceea nu putem zice noi din capul locului dacă va fi sau un va fi nicicând republică.

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

Înainte de război, în 1913, s-a ținut la Cernăuți o întrunire de protest a românilor, la care studențimea românească m-a chemat şi pe mine. Acolo era vorba de prigonirea limbii româneşti în tribunale. M-am ridicat şi am spus: „D-lor, idealul meu este – şi era acolo şi d-l [Ion] Nistor de față şi a aplaudat timid, căci dânsul era pe atunci docent universitar – am spus, idealul meu este o republică mare românească unită, a tuturor țărilor româneşti". Preşedintele Adunării de atunci, d-l [Dionisie] Bejan, un român care este din partidul d-tale (arată spre d-l ministru [Dorimedont] Popovici) a protestat în numele habsburgilor [...]. D-lor, republică au avut-o şi strămoşii noştri romani şi le-a fost impusă de situații. Deci, lucrul acesta, că nu vom avea republică, nu-l putem noi zice din capul locului. Coroana trebuie să înțeleagă că situația ei este astăzi alta decât a fost în timpul trecut şi că renunțarea la unele prerogative învechite e în favorul ei. Ea trebuie să bage de seamă că şobolanii sunt aceia care rod picioarele Tronului [...], aceasta fiindcă venirea la putere a liberalilor ar fi un germen de război civil.

De aceea, d-lor, trebuie să sfârşim cu situația nenorocită de astăzi. Trebuie să ştim unde stăm, unde suntem şi încotro mergem. [...] Numai că pentru aceasta guvernul trebuie să aibă oameni tari. D-l Argetoianu să fie tare acolo unde trebuie să fie tare. Să ia pe d-l Cernat de guler, să-l dea afară, înapoi în Partidul [Național] Liberal, de acolo de unde a ieşit. Nu trebuie să dăm impresie lumii întregi că atâta vreme după război n-am lichidat încă stările anormale izvorâte din război. D-lor, iertați-mă că vorbesc poate mai mult decât trebuie. Dar nu avem încotro. Sunt dureri mari şi nu durerile mele speciale, ci ale țării. Eu v-am zis de la început şi vă zic încă o dată, că nu am niciun interes a vedea pe băncile ministeriale alt partid. Schimbarea stăpânului, bucuria nebunului. Îl las pe Cristescu să se bucure că vin liberalii. Eu nu mă bucur dacă rămân sau pleacă averescanii sau dacă ar veni țărăniştii, ceva mai democrați. Numai venirea noastră la putere ar putea să mă bucure. Dar acum nu e vorba de bucurie, ci de ceea ce este oportun şi posibil în momentul de față. Nu este permis ca oameni exhumați să dicteze pe banca ministerială. Aceasta este o nenorocire.

Suntem o țară plină de vigoare şi de bogății şi în plină putere. Nu este posibil ca neputincioşii să ne conducă. [...] Şi unde ne duce un neputincios, ați văzut în chestia externă. Ministrul bătrân şi slab nu a reuşit să facă pace cu Rusia şi, d-lor, situația e de aşa natură încât niciodată nu va mai fi ocazie aşa de bună ca acum, să sancționeze reluarea Basarabiei. D-l ministru de Externe, care nu-şi dă seama că este ministru de Externe al unei Românii Mari, nu înțelege că păcătuieşte grav când permite ca prietenul său, reprezentantul țarismului, [Stanislas] Poklevski [Koziell], [ministru plenipotențiar al Rusiei] şi reprezentantul unei Ucraine mitice, să se învârtească prin Bucureşti. Ce caută aceştia aici? Nu este aceasta o provocare la adresa Rusiei? Care Ucrainã? Aceea care este în mâinile lui Racovski? Dacă Racovski şi Lenin ar fi ascultat pe cei ce le spuneau la început să nu apuce pe calea luată, dacă ascultau pe aceia care căutau să le arate că nu pot face socialism în Rusia, sfătuindu-i să facă ceea ce dicta evoluția, starea lucrurilor, Rusia nu ar fi ajuns în această situație. Au făcut-o, însă, şi pe noi nu poate decât să ne mulțumească situația în care se găseşte. Ruşii sunt astăzi preocupați cu chestiunile lor, cu

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

întărirea reformelor lor revoluționare, ruși sunt astăzi preocupați ca monarhia să nu se mai întoarcă în țara lor. Ar trebui ca România să profite de această situație, căci vai de noi dacă masele acestea flexibile ar fi în mâinile reacționarilor – vechii prieteni ai d-lui Take Ionescu, Poklevski şi ceilalți. Vă dați seama ce ar fi cu noi? Știți ce s-a făcut la 1848. Ruşii sunt un popor pasiv, un popor blând, bun, dar pe care, după cum ne dovedeşte istoria, îi poți purta în dreapta şi în stânga. Vă închipuiți ce ar fi când ar intra sub conducerea reacționarilor, cu scopul să facă rânduială la noi aceste mase ruseşti, față de care noi suntem cât un purice pe lângă un elefant.

Dar mergem mai departe. D-l Titulescu este de multe ori acuzat că din cauza politicii financiare pe care a dus-o, valuta noastră stă aşa de rău. Nu este exact. D-l Titulescu nu are nimic a face cu această chestiune. De fapt, d-l Take Ionescu, atunci când se discuta chestiunea introducerii mărfurilor din Germania, la o epocă în care valuta germană era aşa de scăzută şi când d-sa nu a consimțit la importul mărfurilor germane, nu a făcut altceva decât să pună baza scăderii valutei noastre. D-sa a fost, față de mine atunci, foarte obraznic, aşa trebuie să spun.

Șt. Meitani: Vă rog, retractați cuvântul.

George Grigorovici: Nu am răspuns atunci şi trebuie să răspund acum.

Șt. Meitani: D-le senator, cuvântul nu e parlamentar.

George Grigorovici: Nu era parlamentar nici ce a spus d-sa atunci față de mine şi față de intenția mea bună şi cu caracter național. Care este rezultatul? Astăzi nemții râd de noi. Știți ce fac nemții astăzi? Ne cer valută engleză şi franceză pentru mărfurile lor. Poate un popor să fie mai pedepsit din cauza neaptitudinii unui ministru, care nu a înțeles care este interesul nostru? Astăzi, când nu mai putem cumpăra în Franța şi Anglia şi ne închinăm înaintea nemților, căpătăm un răspuns pe care l-am prevăzut: „Plătiți-ne în valută engleză sau franceză, căci avem nevoie ca să plătim datoriile de război!”.

D-lor, ce să zic, sunt păcate grave şi Partidul Poporului ar trebui din toate puterile să caute să scape numaidecât de elementele acestea. D-l Take Ionescu nu numai că face lucruri de acestea, care ne nenorocesc din punct de vedere material, dar nu-şi face datoria în chestia apanajelor lui Carol de Habsburg. Oare nu este destul că națiunea română din Ardeal şi Bucovina a plătit sute de ani, a plătit cu sânge şi prigoniri, mai trebuie şi apanaje să plătim? Aceasta ar fi o bătaie de joc. Au înnebunit d-nii aliați? Noi să plătim apanaje unui aventurier care a vrut să vină pe ascuns la Budapesta? În loc să-l pună la puşcărie, să plătim apanaje? Un ministru de Externe care nu are atâta minte sănătoasă ca să declare: România nu vrea să ştie de asemenea obligații, nu este pentru mine un ministru de Externe pentru momentele de față!

D-lor, mai avem o mică chestiune bucovineană care mă interesează. Știți că în întreaga țară românească copiii de muncitori sunt goi şi flămânzi. Noi am avut fericirea că o misiune americană a introdus sistemul distribuirii de haine. După plecarea americanilor noi am rămas cu acest sistem bun şi am căutat din toate sursele să alimentăm această întreprindere foarte frumoasă, care a dat rezultate bune. Toți copiii acum umblă la şcoală, nu mai lipseşte niciunul. Când ştie că va căpăta ghete, la nevoie şi o bucată de pâine pe zi, copilul vine cu drag la şcoală şi

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)

eu cred că dacă acest lucru s-ar face în toată România, ar dispărea analfabetismul. Din întâmplare, noi avem 1 600 000 [de] lei care au rezultat din aprovizionarea din timpuri vechi, bineînțeles, căci din timpurile noi avem un deficit de miliarde, ceea ce pentru o țară mică precum Bucovina este o minune neînțeleasă în unele părți. Dar banii aceştia există, şi pentru mine sunt rupți de la gura celor flămânzi şi nu pot fi întrebuințați decât iarăşi pentru cei flămânzi şi dezbrăcați. Am citit, însă, că ministrul Bucovinei este însărcinat să facă o lege prin care să se voteze în Parlament – Senat şi Cameră – întrebuințarea acestor bani. S-a hotărât în Consiliul de Miniştri ca banii să se pună la dispoziție în favoarea populației din Bucovina. Eu nu văd alt scop mai nobil decât ca banii aceştia, economisiți de la gura săracului, să fie dați celor flămânzi şi neîmbrăcați! Şi, d-lor, mă simt dator să spun aceasta, căci sunt diferite zvonuri despre ceea ce s-ar face cu aceşti bani. Nu redau aceste zvonuri, fiindcă nu le pot crede. Şi dacă se spune că ar fi să se facă din banii aceştia prezent unei persoane anumite, n-o cred, pentru că îl ştiu un om prea simțit şi cinstit ca să primească un astfel de dar luat de la cei flămânzi.

D-lor, sfârşesc. Efectele acestei guvernări nepricepute se pot îndepărta prin faptul reorganizării Partidului Poporului, prin infuzia de sânge sănătos şi pentru aceea cu cât mai degrabă să se facă votul universal şi egal. Dacă se face lucrul acesta, nu aveți de ce vă teme. Atunci elementele democratice sunt stăpâne pe țară şi politica intră în albia ei regulară, atunci poate nu se vor mai întâmpla cazuri ca cele povestite.

Mă adresez şi d-lor din Partidul Țărănesc. Se vorbeşte de un pact oarecare. Renunțăm de a mai cerceta dacă acest pact s-a făcut sau nu. Văd, totuşi, în Mesajul Regal, câteva indicații de ceea ce ar trebui făcut. Văd însă că nu se pune în primul rând amnistierea şi înlăturarea stării de asediu. D-nii din Partidul Poporului au făcut un salt spre stânga. Spre dreapta îi aşteaptă o prăpastie şi ei trebuie să aleagă ce fac. Se ia îndată cârma spre stânga, dacă vor să ducă țara spre fericire, iar nu spre prăpastie şi s-o facă fără întârziere, pentru ca cei nepricepuți să fie înlocuiți cât mai degrabă de oameni mai capabili. Acestea vi le spun cu intenții bune. Cu părere de rău noi, social-democrații, încă nu putem lua locul acestui partid. Dar, ca cetățean al acestei țări, avem interesul ca elementele burgheze să fie astfel alcătuite, ca să ne ducă spre un viitor mai bun. Aceasta voiam să vă spun şi sper că, poate, cel puțin de data aceasta voi fi ascultat. Ceea ce am vorbit despre amnistie, despre introducerea dreptului egal în jurisdicție, cer să fie ascultat. Sper că se va înțelege că răbdarea a ajuns la culme, că se va înțelege că la sate merg vorbe ciudate şi țăranii sunt nerăbdători. Reforma agrară s-a înfăptuit, dar nu după dorința noastră. Noi am făcut propuneri ca pământul să nu fie aşa de scump plătit. Asta destul a amărât sufletul țăranului; să nu se mai adauge o altă amărăciune, dând loc la temeri că s-ar putea reîntoarce domnia oligarhiei în țară. Vă prăbuşiți dacă mergeți spre dreapta; sunteți pe calea bună dacă mergeți spre stânga! Cred că am spus tot ce puteam să spun patriei mele române.

BDD-A32729 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:47 UTC)